

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAŁOPOLSKIEGO

Kraków, dnia 24 marca 2025 r.

Poz. 1810

UCHWAŁA NR X/65/2025 RADY GMINY CHARSZNICA

z dnia 19 marca 2025 roku

w sprawie: przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Charsznica na lata 2025 – 2028

Na podstawie art. 18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2024 roku, poz. 1465 z późn.zm.) oraz w związku z art. 87 ust.3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1292) -

RADA GMINY CHARSZNICA UCHWAŁA CO NASTĘPUJE:

§ 1. Po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Charsznica na lata 2025–2028, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Charsznica.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Małopolskiego.

Przewodniczący Rady Gminy

mgr Zdzisław Uchto

Załącznik do uchwały Nr X/65/2025
Rady Gminy Charsznica
z dnia 19 marca 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY CHARSZNICA NA LATA 2025-2028

SPIS TREŚCI:

I. WSTĘP

1. Podstawa prawna
2. Cele programu w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

II. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I OPIEKA NAD ZABYTKAMI

1. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami
2. Opis form i sposobów ochrony zabytków

III. POSTANOWIENIA OGÓLNE

IV. UAKTUALNIENIE I UZUPEŁNIENIE O NOWE OBIEKTY EWIDENCJI

ZABYTKÓW RUCHOMYCH I NIERUCHOMYCH

V. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI SZCZEBŁA KRAJOWEGO, WOJEWÓDZKIEGO I POWIATOWEGO

1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie NSRK na lata 2004-2020
2. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”
3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026
4. Strategia Rozwoju Gminy Charsznica na lata 2016 – 2025

VI. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZABYTKÓW GMINY CHARSZNICA

1. Cel i źródła opracowania
2. Rys historyczny Gminy Charsznica
3. Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony:
 - 3.1. Pomniki historii i parki kulturowe
 - 3.2. Rejestr i ewidencja zabytków
 - 3.3. Ochrona ustalona w planach zagospodarowania przestrzennego
 - 3.3.1. Zabytki ujęte w Miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego
 - 3.4. Pozostałe obiekty nigdzie nie zakwalifikowane, a godne zauważenia i objęcia opieką
4. Zabytki ruchome objęte opieką prawną
5. Zabytki w zbiorach muzealnych
6. Zabytki archeologiczne

VII. OBIEKTY POSTULOWANE DO WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW

VIII. DZIAŁANIA W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

IX. OCHRONA ZABYTKÓW NA WYPADEK KONFLIKTU ZBROJNEGO I SYTUACJI KRYZYSOWYCH DLA GMINY CHARSZNICA

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

1. Programy pomocowe na poziomie krajowym
2. Programy pomocowe w ramach środków europejskich

3. Dotacje

**XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY
ZABYTKÓW**

I. WSTĘP

Dziedzictwo kulturowe, to dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń. To również dorobek naszych czasów. Najczęściej utożsamiamy dziedzictwo kulturowe z archeologią, architekturą i sztuką. Również dawne formy gospodarowania (np. sposoby uprawy roli, sposoby produkcji różnych wyrobów charakterystycznych dla danego regionu) oraz wiele innych przejawów życia i rozwoju społeczności stanowią elementy naszej kultury.

Pamiętać zatem musimy o bogactwie nieodnawialnych źródeł informacji o życiu i działalności naszych przodków oraz o potrzebie zachowania tych źródeł dla przyszłych pokoleń.

Gmina nigdy nie będzie atrakcyjna dla turysty, jeżeli jej zabytki będą zaniedbane, niewłaściwie promowane czy eksponowane.

Stworzenie programu opieki nad zabytkami jest koniecznością przewidzianą ustawą oraz potrzebą społeczną. Jest również ważnym czynnikiem w upowszechnianiu wiedzy i pomaganiu właścicielom zabytków w dbaniu o ich dobrą kondycję.

1. Podstawa prawna

- 1) Art. 87 ust 1 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) Art.18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym,
- 3) Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych,

2. Cele programu w świetle Ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Ochrona zabytków w rozumieniu przyjętym w obowiązującej obecnie w Polsce *Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r.* oznacza działania organów administracji publicznych podejmowane w celu:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Zgodnie z ustawą istnieją cztery formy ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków;
- uznanie za pomnik historii;
- utworzenie parku kulturowego;
- ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa odróżnia zatem ochronę zabytków, która ma być sprawowana przez organy państwowe i opiekę nad zabytkami, sprawowaną przez właścicieli i użytkowników zabytków. Takie ujęcie problematyki ochrony zabytków stanowi naśladownictwo niemieckich wzorców legislacyjnych, w których odróżnia się *Denkmalschutz* (ochronę zabytków) od *Denkmalpflege* (opieki nad zabytkami).

W wielu pracach teoretycznych dotyczących ochrony zabytków pojęcie to definiuje się jednak znacznie szerzej, jako ogół działań podejmowanych wobec zabytków dla zapewnienia zachowania ich substancji zabytkowej i umożliwienia społeczeństwu korzystania z wartości zabytkowych, których zabytki są nośnikami. W takim ujęciu pojęcie ochrony zabytków może być utożsamiane z pojęciem konserwacji zabytków.

Mały słownik ochrony *zabytków* definiuje ochronę zabytków jako "ogół działań mających na celu zapewnienie zabytkom:

- trwania *dum mundus durat* (jak długo będzie istniał świat);
- uczestnictwa w kształtowaniu świadomości indywidualnej i społecznej;
- wypełniania roli składnika współkształtującego środowisko człowieka".

Z tak szerokiej definicji pojęcia ochrony zabytków wynika, że obejmuje ona:

- formułowanie teorii i zasad konserwatorskich,
- prawodawstwo,
- czynności administracyjne,
- badania nad zastosowaniem nowych środków i metod konserwatorskich,
- badania zabytków,
- współuczestnictwo w planowaniu gospodarczym i planowaniu przestrzennym,
- sporządzanie projektów technicznych,
- wykonywanie prac przy zabytkach,
- bieżące utrzymywanie zabytków i zapobieganie szkodliwym oddziaływaniom,
- upowszechnianie wiedzy o zabytkach,
- organizowanie i wypełnianie społecznej opieki nad zabytkami.

II. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO I OPIEKA NAD ZABYTKAMI

Na dziedzictwo kulturowe składają się dobra kultury i zabytki. Ale również, w świetle nowej ustawy z 23 lipca 2003 roku, także ochrona dla nazw geograficznych, historycznych lub tradycyjnych dotyczących placów, ulic lub jednostek osadniczych.

Obszar gminy Charsznica charakteryzuje się dużymi wartościami kulturowymi, o których obok krajobrazu kulturowego, będącego wynikiem wieloletniej działalności gospodarczej i kulturowej człowieka, świadczą zabytki architektury i budownictwa oraz miejsca pamięci narodowej.

Wymienione grupy obiektów objęte są ewidencją i ochroną Państwowej Służby Ochrony Zabytków.

1. Definicje podstawowych pojęć z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Zabytek - według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, to rzecz (nieruchomość, np. budynek, cmentarz lub krajobraz kulturowy, albo rzecz ruchoma, np. dzieło sztuki użytkowej, obraz, rzeźba, znalezisko archeologiczne) lub zespół rzeczy, które są dziełem człowieka lub są związane z jego działalnością i stanowią świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, a które powinny być zachowane ze względu na swoją wartość artystyczną, naukową i historyczną. Obiekty takie wpisane są do rejestru zabytków prowadzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków i podlegają ochronie prawnej.

Formami ochrony prawnej zabytków są wpisy do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii, utworzenie parku kulturowego lub ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Dawniej, w latach 1961-1973, wartość danego zabytku określała w Polsce jego klasa. Obecnie podział na klasy nie jest stosowany. Zasadniczo uważa się wszystkie zabytki za równie cenne, chociaż zabytki mające wyjątkową wartość prezydent może uznać za pomniki historii, a spośród nich z kolei najbardziej wartościowe mogą znaleźć się na liście światowego dziedzictwa UNESCO.

Obecnie obowiązuje podział na:

- zabytki nieruchome – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości,
- zabytki ruchome – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych,
- zabytki archeologiczne - zabytek nieruchomy będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów, bądź ich śladów, albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem.

Zabytkiem przyrody określa się najczęściej szczególnie cenne drzewo, grupę drzew (park, las, aleję itp.) lub głąz narzutowy.

Wszystkie zabytki łącznie (z dziedziny budownictwa, rzemiosła, sztuki, archeologii i przyrody) stanowią zasoby dziedzictwa kulturowego.

2. Opis form i sposobów ochrony zabytków

Ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy należy do obowiązków samorządu lokalnego. Zadania stojące przed organami administracji publicznej precyzuje art. 4 Ustawy z dnia 17 września 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Gminy między innymi mają dbać o: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie” oraz zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków.”

Jednym z obowiązków nałożonych przez ustawę na gminy jest: „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków, o której jest mowa w artykule 22 (pkt. 4) cytowanej ustawy: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy”.

III. POSTANOWIENIA OGÓLNE

Ilekróć w programie jest mowa o:

- 1) ustawie - rozumie się przez to ustawę z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami,
- 2) programie – rozumie się przez to GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI W GMINIE CHARSZNICA NA LATA 2025-2028,
- 3) gminie – rozumie się przez to gminę Charsznica

Opracowanie programu ma na celu:

- włączenie problematyki ochrony zabytków do bieżących zadań Gminy Charsznica
- uwzględnienie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami
- rozpoznawanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania
- eksponowanie zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych
- tworzenie warunków współpracy z właścicielami zabytków dla zapewnienia ich opieki.

IV. UAKTUALNIENIE I UZUPEŁNIENIE O NOWE OBIEKTY REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW RUCHOMYCH I NIERUCHOMYCH

1. Gminna Ewidencja Zabytków

Na podstawie ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami powstaje gminna ewidencja zabytków.

Na terenie Gminy Charsznica znajdują się obiekty zabytkowe, które nie są wpisane do rejestru zabytków. W programie nie wymienia się wszystkich tego typu obiektów, nie są znane stany własnościowe gruntów, na których posadowione są obiekty, co wymaga konfrontacji dokumentacji z danymi ewidencji gruntów. W dokumentacji zamieszczone są również obiekty o wartościach kulturowych reprezentujące walory regionalne. W tym zakresie sprawy opiniowania zmian modernizacyjnych i remontowych leżą

wyłącznie w gestii samorządu gminy, gdyż są poza strefami ochrony konserwatorskiej. Do tej grupy należą głównie budynki, tj. chałupy i domy z XIX i XX wieku. Również w tej grupie występuje brak rozeznania własnościowego gruntów oraz potrzeba potwierdzenia aktualności wykazu.

2. Aktualizacja i uzupełnienie bazy danych

1. Dokonanie przeglądu w terenie z udziałem Rad Sołeckich oraz Rad Parafialnych. w każdym sołectwie i weryfikacja posiadanych wykazów.

2. Kwalifikacja obiektów pod kątem stanu technicznego i estetycznego.

3. Wykonanie dokumentacji fotograficznej wszystkich istniejących obiektów.

4. Uzupełnienie kart ewidencyjnych obiektów o uzyskane dane merytoryczne i dokumentację fotograficzną.

5. Opracowanie bazy danych zabytków gminy Charsznica.

3. Określenie stanów własnościowych obiektów

1. Ustalenie szczegółowej lokalizacji obiektów na działkach gruntu.

2. Ustalenie właściciela lub użytkownika.

3. Naniesienie ustalonych danych własnościowych obiektów do kart ewidencyjnych.

4. Określenie stanów technicznych obiektów

1. Nawiązanie współpracy z powiatowym organem nadzoru budowlanego w celu ustalenia stanu technicznego zinwentaryzowanych obiektów.

2. Naniesienie wniosków i opinii w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji zabytków.

3. Określenie niezbędnych prac rewitalizacyjnych obiektów oraz określenie szacunkowej wartości ich przeprowadzenia.

5. Bieżąca aktualizacja dóbr kultury na terenie gminy

1. Wprowadzenie do ewidencji zmian wynikających z rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów.

2. Wprowadzenie do ewidencji zmian dotyczących stosunków własnościowych.

6. Dokonanie podziału obiektów na kategorie i opracowanie zasad opieki nad nimi

1. Nawiązanie współpracy z wojewódzką służbą ochrony zabytków i dokonanie wspólnej oceny w kontekście przeprowadzonej inwentaryzacji.

2. Poinformowanie właścicieli obiektów o sposobie zakwalifikowania ich obiektów oraz o wymogach w zakresie opieki nad nimi.

3. Dostosowanie przepisów prawa miejscowego.

7. Podejmowanie działań w zakresie odnowy zabytków

1. Pozyskiwanie środków zewnętrznych na odnowę zabytków będących własnością gminy.

2. Informowanie innych właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na odnowę zabytków.

8. Określenie zasad udostępniania zabytków w celach turystycznych

1. Ustalenie z właścicielami wykazu obiektów udostępnianych w celach turystycznych.

2. Oznakowanie obiektów udostępnianych w celach turystycznych.

3. Opracowanie tablic informacyjnych zamieszczonych na zewnątrz obiektów zawierających podstawowe dane historyczne o obiekcie.

9. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

1. Włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć w placówkach oświaty prowadzonych przez gminę.

2. Publikacja materiałów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w prasie lokalnej, w materiałach promocyjnych oraz na stronach internetowych gminy.

V. ZGODNOŚĆ PROGRAMU Z DOKUMENTAMI SZCZEBŁA KRAJOWEGO, WOJEWÓDZKIEGO I POWIATOWEGO

1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 i Uzupełnienie NSRK na lata 2004-2020

Praca nad Narodową Strategią Rozwoju Kultury stała się okazją nie tylko do przygotowania rzetelnej diagnozy i debaty na temat celów i priorytetów, ale też poszukiwaniem sposobów finansowania zadań z obszaru kultury

Wejście Polski do unii europejskiej zmieniło perspektywę spojrzenia na realizację zadań w wielu dziedzinach życia publicznego, za które w mniejszej lub większej części państwo i jego rządowe struktury ponoszą odpowiedzialność. Dotyczy to również kultury. Rodzi się bowiem szansa na wprowadzenie do działań administracyjno-politycznych dłuższej perspektywy planowania, w tym planowania strategicznego.

Po raz pierwszy uzmysłowano sobie, jak we współczesnej gospodarce wygląda obecność zjawisk kultury i jak olbrzymią rolę w tworzeniu wartości gospodarki danego kraju odgrywają działania kulturalne.

2. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego „Małopolska 2030”

W dniu 17 grudnia 2020 roku Sejmik Województwa Małopolskiego uchwalił Strategię Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”, która stanowi aktualizację dokumentu pn. Strategia Rozwoju Województwa Małopolskiego na lata 2011-2020.

Strategia zakłada podjęcie działań w ramach 5 obszarów:

- Małopolskie:** działania na rzecz wsparcia rodzin, opieki zdrowotnej, poprawy bezpieczeństwa, rozwoju sportu i rekreacji, ochrony dziedzictwa i uczestnictwa w kulturze, rozwoju edukacji oraz wspierania aktywności zawodowej.

- Gospodarka:** działania mające na celu podniesienie innowacyjności i konkurencyjności regionu, wsparcie turystyki, realizacji inwestycji z zakresu zintegrowanego i zrównoważonego transportu, rozwój cyfryzacji oraz wprowadzanie gospodarki o obiegu zamkniętym.

- Klimat i środowisko:** działania skoncentrowane na ograniczaniu zmian klimatycznych (w tym poprawie jakości powietrza, rozwoju OZE i efektywności energetycznej), zrównoważonym gospodarowaniu wodami, ochronie bioróżnorodności i krajobrazu Małopolski oraz edukacji ekologicznej.

- Zarządzanie strategiczne rozwojem:** działania koncentrujące się na zbudowaniu funkcjonalnego systemu zarządzania rozwojem województwa, współpracy i partnerstwa oraz promocji regionu.

- Rozwój zrównoważony terytorialnie:** działania adresowane do miast i obszarów wiejskich oraz ukierunkowane na zrównoważony rozwój przestrzenny, spójność wewnątrzregionalną i dostępność.

O wyjątkowości Małopolski świadczy m.in. liczba obiektów objętych szczególnymi formami ochrony. Znajduje się tu 6 zespołów zabytkowych wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (to prawie 11% wpisów w skali kraju), 1 wpis na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości UNESCO, 11 obiektów uznanych za Pomniki Historii, 6 związanych z małopolskimi tradycjami wpisów na listę niematerialnego dziedzictwa kulturowego, 1 obiekt uhonorowany Znakem Dziedzictwa Europejskiego.

W granicach województwa mieści się ponadto 6 parków narodowych, chroniących nie tylko wartości przyrodnicze, ale również krajobraz kulturowy danego obszaru.

Wojewódzka ewidencja zabytków zawiera około 48 tys. obiektów, natomiast do wojewódzkiego rejestru zabytków nieruchomych wpisanych jest około 5,2 tys. zabytków. Zdecydowana większość z nich zlokalizowana jest w Krakowie i jego najbliższej okolicy, a także w południowej części Małopolski. Wśród zabytków nieruchomych wyróżnia się grupa 174 obiektów o znaczeniu regionalnym.

Małopolska wyróżnia się jako region, w którym znajduje się najwięcej budynków wpisanych do rejestru zabytków o konstrukcji drewnianej (1059 obiektów – 16,83% wszystkich tego typu nieruchomości w kraju). Stan zachowania zasobów materialnego dziedzictwa podlega ciągłym zmianom w czasie. W przygotowanym przez Narodowy Instytut Dziedzictwa w 2017 roku Raporcie o stanie zachowania zabytków nieruchomych w Polsce. Zabytki wpisane do rejestru zabytków (księgi rejestru A i C) szacuje się,

że jedynie 1/3 obiektów figurujących w wojewódzkim rejestrze zabytków nie wykazuje objawów zniszczenia i nie wymaga przeprowadzenia prac remontowych, pozostałe 2/3 obiektów wymaga podjęcia tego typu prac. Za szczególnie zagrożone uznaje się 378 obiektów, które nie utraciły wartości zabytkowych (to 7,79% całego regionalnego zasobu). Grupę obiektów, których istnienie jest szczególnie zagrożone stanowi drewniane budownictwo mieszkalne.

Dla zasobu obiektów zabytkowych duże znaczenie mają także parki kulturowe, których utworzenie jest jedną z form prawnej ochrony zabytków. W Małopolsce utworzono 4 parki kulturowe: Park Kulturowy Kotliny Zakopiańskiej, Park Kulturowy obszaru ulicy Krupówki, Park Kulturowy Stare Miasto w Krakowie oraz Park Kulturowy Nowa Huta. W aktualnym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego rekomenduje się utworzenie dodatkowych 23 parków kulturowych. Jednym z najważniejszych elementów systemu opieki nad zabytkami są placówki o charakterze muzealnym, które oprócz funkcji ochronnych pełnią również funkcje edukacyjne.

Pod względem liczby placówek muzealnych, poziomu ich merytorycznej działalności oraz znaczenia zbiorów, Małopolska znajduje się w ścisłej krajowej czołówce. Placówki znajdujące się w regionie (105) pomimo znacznie malejącej liczbie muzeów wraz z oddziałami stanowią 11,2% ogółu muzeów i oddziałów muzealnych w Polsce (2. miejsce w kraju po województwie mazowieckim). Łączna liczba zbiorów muzealnych którymi dysponują i za które małopolskie muzea odpowiadają, wynosiła w 2021 roku 3,1 mln sztuk (na 20,1 mln sztuk w Polsce), z czego największą część stanowiły muzealia z dziedziny archeologii (26,1%).

Pandemia COVID-19 i związane z tym znaczne ograniczenia w działalności muzeów i dostępności zbiorów dla zwiedzających zmieniły sytuację placówek muzealnych i innych instytucji kultury, w sposób i na skalę niespotykaną wcześniej. Mniejsza liczba zwiedzających miała wpływ na udostępnianie zbiorów i wydarzeń w formule on-line. Mimo wyzwań i kłopotów, które przyniosła sytuacja konieczności ochrony zdrowia i zmiany cywilizacyjne, województwo małopolskie – w rankingu liczby osób zwiedzających muzea plasowało się nadal na 2 miejscu w kraju. W 2021 roku, muzea w regionie zwiedziło 5,3 mln osób (o 61,3% więcej w porównaniu z rokiem poprzedzającym), co stanowiło 20,8% ogólnej liczby zwiedzających takie jednostki w Polsce

Dopełnieniem oferty muzeów są galerie i salony sztuki, które prezentują publiczności także obiekty dawnej sztuki i wypożyczone z placówek muzealia. W Małopolsce w 2021 roku działalność wystawienniczą prowadziło 58 galerii i salonów sztuki, z których 70,7% zlokalizowanych było w Krakowie. W regionie działało 7 galerii państwowych i 23 galerie samorządowe. W sektorze prywatnym działalność prowadziło 28 galerii i salonów sztuki, organizatorem dla 16 z nich były osoby fizyczne. W Małopolsce galerie i salony sztuki zorganizowały łącznie 408 wystaw w kraju i za granicą. Wystawy te zwiedziło 759,9 tys. osób, w tym 601,9 tys. oglądnęło prezentacje plenerowe.

3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023–2026

Krajowy program jest głównym dokumentem strategicznym określającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

W 2023 roku uchwałą nr 242 Rady Ministrów ogłoszony został Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026. Jego głównym celem jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce. Do realizacji tego celu opracowano trzy cele szczegółowe oraz osiem kierunków działań strategicznych dotyczących:

- weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnienia narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości;
- wzmocnienia potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków;
- roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja).

Do realizacji celów i zadań określono szczegółowy harmonogram wraz z planem finansowym programu, a także kierunki działań wskazujące na konkretne zadania priorytetowe w obszarze ochrony zabytków, przyjęte do realizacji do 2026 r.

Koordinację oraz sprawowanie nadzoru nad programem powierzono ministrowi właściwemu do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego przez powołany przez niego Zespół do spraw Programu.

Zasadniczym celem projektu jest wzmocnienie oraz usprawnienie ochrony i opieki nad zabytkami na poziomie lokalnym przez wsparcie samorządów gminnych w zakresie tworzenia gminnych programów opieki nad zabytkami.

W „Krajowym programie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019 – 2022” jako jeden z kierunków działań przyjęto Wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym. Kontynuacja wskazanego kierunku działania na podstawie proponowanych działań jest zasadna i potrzebna. W ramach tego kierunku planowana jest realizacja zadań, których bezpośrednimi interesariuszami są przedstawiciele samorządów.

Twórcom Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami bardzo zależy na tym, aby programy opieki nad zabytkami powstawały i były wdrażane na poziomie gmin. Obowiązek ten narzuca na nie przywoływana już Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (DZ.U. z 2018 r., poz.2067, z późn. zm.), jednak nadal jest bardzo wiele miast i gmin które nie realizują ustawowych obowiązków w tym zakresie. Jakość systemu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami jest bardzo zróżnicowana. W świetle badań z GUS z 2020r. wynika, że jedynie 32 procent gmin w Polsce ma obowiązujące programy. Przyczyn takiego stanu jest wiele, jedną z nich jest brak odpowiednio wyszkolonych pracowników.

W ramach projektu samorządy lokalne otrzymają konkretne merytoryczne wsparcie, które ułatwi sporządzanie gminnych programów opieki nad zabytkami, czyli wywiązanie się z ustawowego obowiązku, Merytoryczne wsparcie będzie miało formę poradnika i trzech modelowych (przykładowych) gminnych programów opieki nad zabytkami. Poradnik wymaga pilnej i poważnej aktualizacji świetle doświadczenia z NID z przeprowadzonego konkursu „Samorząd dla dziedzictwa”. Obecny poradnik opracowano w 2008 r. i nie uwzględnia on zmian prawnych oraz tematu aktualnych zagrożeń wynikających ze zmian klimatycznych oraz ewentualnego konfliktu zbrojnego. Poradnik oraz modelowe gminne programy wraz z materiałami instruktażowymi/szkoleniowymi będą propagowane w skali ogólnopolskiej, wraz z niezbędnym wsparciem szkoleniowym. Przygotowane materiały będą uwzględniały zmiany wynikające z nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

Do zadań i działań przewidzianych w projekcie należą między innymi:

- Powołanie interdyscyplinarnego zespołu.
- Sporządzenie konspektu poradnika dotyczącego opracowania gminnych programów opieki nad zabytkami.
- Opracowanie modelowych (przykładowych) gminnych programów opieki nad zabytkami:
 - program dla dużej lub średniej gminy miejskiej (liczącej co najmniej 50 tys. mieszkańców),
 - program dla małej gminy miejskiej (liczącej poniżej 50 tys. mieszkańców),
 - program dla gminy miejsko-wiejskiej lub wiejskiej.
- Przeprowadzenie cyklu szkoleń dotyczących opracowania i wdrażania gminnych programów opieki nad zabytkami, skierowanych do przedstawicieli samorządów lokalnych (oraz zainteresowanych autorów i firm sporządzających tego typu dokumentację). Szkolenia przeprowadzone zostaną na podstawie przeprowadzonych wykonanych wcześniej modelowych opracowań/ dokumentacji oraz z proponowanymi w poradniku metodami, standardami, procedurami – szkolenia online przeprowadzone dla każdego województwa (we współpracy z urzędami marszałkowskimi), planuje się łączenie mniejszych województw w grupy.
- Ostateczna redakcja i elektroniczna publikacja poradnika dotyczącego tworzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jako dokumentu strategicznego w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem. Poradnik ma mieć charakter standardu dokumentacji.

Zadania, w których bezpośrednią grupą docelową są samorządy, stanowią tylko część ogółu zadań określonych przez twórców Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026. Spośród pozostałych także inne będą realizowane na terenie konkretnych gmin, powiatów czy województw.

4. Strategia Rozwoju Gminy Charsznica na lata 2016 – 2025

Cel główny strategii : GMINA CHARSZNICA - PRZYJAZNYM MIEJSCEM DO ŻYCIA DLA WSZYSTKICH MIESZKAŃCÓW, Z MOŻLIWOŚCIĄ ROZWOJU DUCHOWEGO I ZAWODOWEGO, GODNEGO WYCHOWYWANIA DZIECI, GDZIE JEST CZYSTO I PRZYJAŹNIE DLA ŚRODOWISKA mocno koresponduje z wizją rozwoju Gminy i wskazuje na główne elementy związane z przyszłym sukcesem rozwojowym, uzyskanym dzięki realizacji Strategii Rozwoju Gminy. Gmina Charsznica będzie atrakcyjnym miejscem do zamieszkania i prowadzenia działalności, gminą, gdzie można się realizować zarówno duchowo, zawodowo i rodzinnie. Przez to, młodzi mieszkańcy pozostaną w gminie po szkole a odnajdą swoje miejsce we wspólnocie lokalnej. Gmina będzie miejscem, gdzie można przyjechać wypocząć i można zamieszkać w pełni realizując swoje potrzeby rozwojowe. Wysoka jakość życia winna być uznawana za nadrzędny cel rozwoju na szczeblu lokalnym. Jest ona ostatecznym efektem działań podejmowanych przez władze samorządowe. Składają się na nią zarówno wysokiej jakości usługi publiczne, dbałość o warunki zamieszkania w gminie, ułatwianie dostępu do usług dla wszystkich mieszkańców, zapobieganie wykluczeniu społecznemu, czy zapewnienie możliwości zaspokojenia różnego typu potrzeb wśród mieszkańców. Wymaga to zarówno prowadzenia szerokiego dialogu społecznego, jak i działań związanych z podniesieniem jakości usług publicznych.

VI. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA ZABYTEKÓW GMINY CHARSZNICA

1. Cel i źródła opracowania

Gminny Program Opieki nad zabytkami Gminy Charsznica jest dokumentem uzupełniającym w stosunku do innych aktów planowania w gminie. Jest dokumentem polityki administracyjnej w zakresie podejmowania działań inicjujących, wspierających i koordynujących prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego.

Program niniejszy stanowi podwalinę współpracy między samorządem gminy, właścicielami zabytków i Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Współpraca ta rozwijana w kolejnych latach powinna przynieść lokalnej społeczności, i nie tylko, wymierne korzyści – zachowanie naszego dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń.

2. Rys historyczny Gminy Charsznica

Historyczna Charsznica posadowiona była na terenach należących do obecnej Charsznicy oraz terenach kolejowych w Miechowie - Charsznicy (od 1885 roku stacji Miechów Charsznica) i działkach przyległych.

Osada na przełomie wieków pojawia się w różnych dokumentach pod nazwą: Karsznica, Carznica, Krzasznica, Charznica, Charsznica, Charzniczka, Charsznica...

Początki Charsznicy giną w mrokach dziejów. Dokładnej daty lokalizacji osady i jej założycieli nie ustalono.

Wykopaliska archeologiczne potwierdziły fakt osadnictwa na ziemiach charsznickich w okresie kamienia łupanego.

Dane te zawarte są w chronologicznym spisie archeologicznych stanowisk powierzchniowych obszaru AZP-95-56 Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach (1998).

Pierwszą wzmianką pisaną dotyczącą miejscowości Charsznica („de Karsznica”) jest bulla papieża Urbana IV z 1262 r., w której zatwierdzono dziesięcinę dla klasztoru bożogrobców w Miechowie.

Wśród dawnych właścicieli dóbr charsznickich napotykamy przedstawicieli światłych rodów szlacheckich, którzy odegrali znaczącą rolę w historii Polski. Był to między innymi Stefan Koryciński, który w latach 1652-1658 był kanclerzem wielkim koronnym, a więc najwyższym po królu urzędnikiem świeckim dawnej Rzeczypospolitej.

3. Zabytki nieruchome objęte prawnymi formami ochrony

3.1. Pomniki historii i parki kulturowe

Historyczne budownictwo wiejskie, będące przedmiotem niniejszej analizy, jest materialnym dowodem kultury wsi a także źródłem jej badania. Ochrona dziedzictwa kulturowego obejmuje w całości sieć osadniczą i sieć dróg wraz z towarzyszącymi alejami, kościoły, założenia dworsko-folwarczne wraz z parkami, zabudowę wiejską, zabytki techniki, cmentarze i zabytki archeologiczne. Na terenie gminy,

mimo współczesnych przekształceń, zaniedbań i zniszczeń, istnieje nadal wiele obiektów i zespołów o wartościach kulturowych, zasługujących na ochronę konserwatorską. Są to zespoły urbanistyczne o dobrze zachowanej historycznej strukturze przestrzennej, jednolitej i wartościowej architekturze, zespoły skomponowane w oparciu o otaczający krajobraz, a ponadto budynki posiadające oryginalną architekturę oraz obiekty o niewielkiej wartości jednostkowej, ale tworzące jednorodne zespoły o cechach lokalnych.

W granicach gminy znajdują się zabytki o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Największe nasycenie obiektami o walorach zabytkowych i historycznych znajdują się w granicach wsi Tczyca, Uniejowa, Chodowa, Jelczy i Pogwizdowa. W pozostałych wsiach występują przykłady różnych typów tradycyjnej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej.

Niektóre z nich, głównie te o charakterze sakralnym (np. kapliczki) są odnawiane zwyczajowo (w sposób amatorski) przez mieszkańców przynajmniej raz do roku na Wielkanoc.

3.2. Rejestr i Ewidencja Zabytków Nieruchomych

Układy zabudowy poszczególnych wsi w granicach gminy zachowały czytelny charakter historyczny. Najbardziej skomplikowany układ przestrzenny posiada Charsznica. Nie wytworzyła centrum o miejskim charakterze. Pozostała wsią w sensie administracyjnym i dosłownym. Tradycyjna wiejska zabudowa wzbogacona została jedynie o elementy przemysłu i transportu. Jest to wynikiem nawarstwień i połączenia dawnego układu wiejskiego z kolonią kolejową, kompleksem stacyjnym i zespołem zabudowy przemysłowej oraz zabudowy współczesnej rozwijającej się w układzie wielodrożnym.

W latach wcześniejszych sieć dróg bitych i kolei wokół Charsznicy była niezwykle rzadka. Wynikało to z polityki carskiego zaborcy, który celowo ich nie budował w 100-kilometrowym pasie granicznym, izolując Kongresówkę od Galicji.

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie w dniu 03 stycznia 2006 r. wydał zaświadczenie OZKr/DW/4141/505/06, że wymienione poniżej obiekty z terenu Gminy Charsznica figurują w rejestrze i ewidencji zabytków województwa małopolskiego:

Obiekty wpisane do rejestru zabytków:

Uniejów Parcela:

Kościół p.w. Św. Wita wraz z otoczeniem i drzewostanem, nr A-320, decyzja z dnia 30.11.1971 r., murowany, przed 1470 r. (zapewne wniesiony przez bożogrobców) rozbudowa od zach. XX wiek (?), restaurowany 1883 r i 1912 r., konsekrowany w 1912r, odnowiony w 1978r. W 2017r. wymieniono pokrycie dachowe, a w 2019 roku wykonano izolację i elewację kościoła.

Tczyca:

Urząd Wojewódzki w Kielcach, Wydz. Kultury i Sztuki decyzją nr 400/Tczyca/6/86 z dnia 10 września 1986 r. wpisał do rejestru zabytków: kopiec średniowieczny w miejscowości Tczyca, usypany jako wzniesienie pod budynek, który jest zabytkowym elementem średniowiecznej sieci obronno-rezydencjonalnej.

Obiekty ujęte w wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków:

Miechów-Charsznica:

1. Kościół pw. MB RÓŻAŃCOWEJ

(W miejscu po dawnej Kaplicy pw. MB RÓŻAŃCOWEJ murowana, lata 1932-1933),

2. Szkoła ul. Szkolna 14, murowana, lata 1928-1929, rozbudowana ok. 1980 r.,

3. Zespół dworca kolejowego ,

a. dworzec, murowany ok. 1930r., ul. Kolejowa 1

b. dom pracowników kolejowych , murowany ok.1930r., ul. Kolejowa 2

4. Dom nr 3 - ul . Kolejowa mur., ok. 1920r.,

5. Dom nr 2 - ul. Miechowska mur. ,ok. 1920r.,

6. Dom nr 27 – ul. Żarnowiecka mur. ,ok. 1930r.,

7. Dom nr 43 - ul. Żarnowiecka mur., ok. I ćw. XX wieku,
8. Zespół Młynów ob. elektrycznych, ul. Młyńska 13,
 - a. młyn I, murowany, pocz. XX wieku
 - b. młyn II, murowany, ok.1920 r.,
 - c. budynek administracyjny ,ob. Dom Opieki Społecznej, drewniany, ok.1920 r.
9. Zespół Fabryki Wódek i Likierów, mur, 1928 r.,
10. Figura św. Floriana, ul. Młyńska 14,
11. Dom, ul. Miechowska 15,

Charsznica:

1. Kapliczka Matki Boskiej, II połowa XIX w., dz. 101/8
2. Cmentarz wojenny ok. 1914 r.,
3. Kolumna z krzyżem wykonana z kamienia pińczowskiego w 1852r., dz. 153/7,
4. Figura św. Jana Nepomucena, 1923r.

Ciszowice:

1. Kapliczka Matki Boskiej Bolesnej, 1872 r., dz. 183,
2. Obelisk, Ciszowice 18a,

Chodów:

1. Zespół kościoła Par. P.W. Św. Jana Chrzciciela
 - a. kościół, murowany ,1932 r., arch. Jan Karol Sas-Zubrzycki
 - b. plebania, murowana, 1932 r., arch. Jan Karol Sas-Zubrzycki ,
2. Kapliczka drewniana, pocz. XX w. Chodów 31,
3. Dom, Chodów nr 5,
4. Figura NMP, dz. 707,
5. Krzyż, dz. 803,
6. Kapliczka w miejscu po dawnym drewnianym kościele wraz z otoczeniem w obrębie odrodzenia,
7. Krzyż, Chodów nr 54a,
8. Zespół zabudowy ceglanej,
 - a. Dom, Chodów nr 21,
 - b. Dom, Chodów nr 23,
 - c. Dom, Chodów nr 36,
 - d. Dom, Chodów nr 52,
 - e. Dom, Chodów nr 53,
 - f. Dom, Chodów nr 65,

Dąbrowiec

1. Dom, Dąbrowiec 1,
2. Dom, Dąbrowiec 3,

Jelcza:

1. Dom, Jelcza nr 3 , drewn., 1946 r.
2. Dom, Jelcza nr 35,

3. Dom, Jelcza nr 53,
4. Dom, Jelcza nr 61,
5. Kamienna Kapliczka Matki Boskiej Niepokalanie Poczętej
mur., pocz. XX w. (1904 r.) , Jelcza 114,
6. Dom, Jelcza nr 31,
7. Kapliczka kładowa Św.Trójcy, 1880r., Jelcza 200b, dz. 1909,

Marcinkowice:

1. Dom, Marcinkowice nr 45 - drewn., ok. 1930r.,
2. Kapliczka obok domu Marcinkowice nr 40, dz. 1519,
3. Dom, Marcinkowice nr 39,

Pogwizdów:

1. Zespół dworski
uż. szkoła podstawowa, Pogwizdów nr 58
a. dwór, murowany, k. XIX w, przebudowany,
b. pozostałości parku, XIX/XX w.,
2. Nagrobki na cmentarzu parafialnym, dz.1171,

Szarkówka:

1. Kapliczka p.w. Św. Feliksa, drewn. ,1925 r., dz. 166,
2. Dom, Szarkówka nr 35, dz. 167,
3. Obelisk, dz. 197,

Tczyca:

1. Zespół kościoła parafialnego p.w. Św. Idziego
a. kościół, murowany, 1900-1904, dobudowane prezbiterium 1925 r.,
b. kostnica, murowana, pocz. XX w. (dom pogrzebowy),
c. kapliczka NMP w ogrodzeniu, murowana, pocz. XX w.
d. kiosk z dewocjonaliami, murowany, ok .1930 r.,
e. ogrodzenie z bramą, mur-żel, pocz. XX w.
f. schody i mur oporowy ,murowane, pocz. XX w.
g. zespół plebanii:
 - plebania, murowana, 1924 r., arch. Wacław Nowakowski
 - ogród, pocz. XXw
 - ogrodzenie z bramkami, mur-żel, ok.1924 r.
 - figura,
 - h. dom parafialny im. Św. Andrzeja Boboli, murowany 1936 r.
2. Kapliczka
murowana, k. XIX w ,gruntownie remontowana 3 ćw. XX w.
3. Figura św. Jana Nepomucena, Tczyca koło nr 145, dz. 1868
4. Dom, Tczyca nr 163.
5. Kopiec średniowieczny w miejscowości Tczyca, dz. 1882,1881

Uniejów Parcela:

1. Kościół p.w. Św. Wita wraz z otoczeniem i drzewostanem, nr A-320, decyzja z dnia 30.11.1971 r., murowany, przed 1470 r.(zapewne wniesiony przez bożogrobców) rozbudowa od zach. XX wiek (?), restaurowany 1883 r i 1912 r. , dz. nr 195

2. Kapliczka, dz. nr 195

3. Kolumna, dz. nr 195

Uniejów Rędziny:

1. Tunel kolejowy „AUGUST” i „WŁODZIMIERZ”, mur., 1882 r.

Wierzbie:

1. Kamienna rzeźba Matki Boskiej Niepokalanej, pocz. XX wieku

3.3. Ochrona ustalona w planie zagospodarowania przestrzennego

Na obszarze gminy Charsznica obowiązują następujące zasady w stosunku do ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej:

- w granicach obszarów udokumentowanych archeologicznych obiektów nieruchomych (stanowisk archeologicznych) obowiązują następujące wymagania:
- podejmowanie działań inwestycyjnych wymagających prowadzenia robót ziemnych w granicach udokumentowanych archeologicznych obiektów nieruchomych wymaga postępowania zgodnie z przepisami w zakresie ochrony zabytków i opiece nad zabytkami,
- nie dopuszcza się do przekształcenia bądź użytkowania w granicach udokumentowanych archeologicznych obiektów nieruchomych, które mogłoby powodować degradację ich wartości użytkowej i kulturowej.
- wyznacza się granice stref ścisłej ochrony konserwatorskiej, gdzie obowiązuje:
- utrzymanie stanu istniejącego oraz konserwacja i rewitalizacja obiektów i zespołów zabytkowych,
- dopuszcza się przebudowę, rozbudowę, oraz zmianę funkcji obiektów objętych strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej pod warunkiem, że działania te nie spowodują utraty cech stylowych obiektów, gabarytów bryły, kształtu dachu i detalu architektonicznego, przy czym projekty dotyczące przekształceń obiektu zabytkowego lub jego rozbiórki oraz przekształceń i zmian w zagospodarowaniu terenu wymagają postępowania zgodnie z obowiązującymi przepisami,
- obowiązuje podporządkowanie wszelkich form zagospodarowania potrzebie ochrony zabytku, w tym również ochrony widoku na zabytek,
- wyznacza się granice stref częściowej ochrony konserwatorskiej, gdzie obowiązuje:
- utrzymanie historycznego układu zabudowy, sieci drożnej, zachowanie skali i intensywności zabudowy,
- nowe inwestycje kubaturowe pod względem lokalizacji, gabarytów i formy architektonicznej powinny stanowić dopełnienie kompozycji, lub podlegać zasadzie kontynuacji podporządkowanej ochronie istniejących walorów,
- zakazuje się umieszczania reklam wielkogabarytowych.

W ramach terenu objętego planem występują obiekty wpisane do rejestru zabytków. Obiekty te podlegają ochronie na podstawie przepisów odrębnych:

- a) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. WITA wraz z otoczeniem i drzewostanem (rejestr zabytków A-978).
- budynki zabytkowe oraz obiekty architektury tradycyjnej są objęte opieką konserwatorską.

ZABYTKI UJĘTE W MIEJSCOWYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO:**CHARSZNICA**

- 1) MOGIŁA WOJENNA Z I WOJNY ŚWIATOWEJ;

CHODÓW

- 1) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA;

POGWIZDÓW

- 1) ZESPÓŁ DWORSKO – PARKOWY;

SZARKÓWKA

- 1) KAPLICA;

- 2) DOM KOŁO KAPLICY (inskrypcja ”Przyjdźcie do mnie wszyscy którzy pracujecie”);

TCZYCA

- 1) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PARAFIALNEGO P.W. ŚW. IDZIEGO (wraz z plebanią, ogrodem plebańskim, domem parafialnym i towarzyszącą małą architekturą);

- 2) KOPIEC NA GRODZISKU;

UNIEJÓW PARCELA

- 1) KOŚCIÓŁ PARAFIALNY P.W. ŚW. WITA (rejestr zabytków A-978).

3. Obejmuje się strefą częściowej ochrony konserwatorskiej następujące obiekty i zespoły:

MIECHÓW-CHARSZNICA

- 1) ZESPÓŁ ZABUDOWY PRZEMYSŁOWEJ;

CHODÓW

- 1) UKŁAD RURALISTYCZNY;

JELCZA

- 1) ZABUDOWA TRADYCYJNA.

4. Obejmuje się ochroną obiekty budownictwa i małej architektury wpisane do ewidencji zabytków:

MIECHÓW-CHARSZNICA

- 1) KOŚCIÓŁ P.W. MB RÓŻAŃCOWEJ (w miejscu po dawnej Kaplicy p.w. MB Różańcowej);

- 2) SZKOŁA, ul. Szkolna nr 14, mur., 1928-1929, rozbud. ok. 1980;

- 3) DOM NR 2, ul. Miechowska 2, mur., ok. 1920;

- 4) DOM NR 27, ul. Żarnowiecka 27, mur., ok.1930;

- 5) DOM NR 43, ul. Żarnowiecka 43, mur., 1 ćw. XX;

- 6) ZESPÓŁ MŁYNÓW, ob. elektrycznych, wł. GS, ul. Młyńska nr 13:

•młyn I, mur., pocz. XX,

•młyn II, mur., ok. 1920,

•budynek administracyjny, ob. Dom Opieki Społecznej, drewn., ok. 1920;

- 7) ZESPÓŁ FABRYKI WÓDEK I LIKIERÓW, ul. Żarnowiecka 18, mur., 1928r;

- 8) FIGURA ŚW FLORIANA, ul. Młyńska 14;

- 9) DOM nr 15, ul. Miechowska 15;

CHARSZNICA

- 1) KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ, II połowa XIX w.;

- 2) CMENTARZ WOJENNY, ok. 1914r.;

- 3) KOLUMNA Z KRZYŻEM z kamienia pińczowskiego 1852r.;

CHODÓW

- 1) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA:
kościół, mur., 1932, arch. Jan Karol Sas-Zubrzycki,
plebania, mur., ok. 1932, arch. Jan Karol Sas-Zubrzycki;
- 2) KAPLICZKA, drewn., pocz. XX;
- 3) DOM NR 5;
- 4) FIGURA NMP, Chodów 72a;
- 5) KRZYŻ;
- 6) KAPLICZKA W MIEJSCU PO DAWNYM DREWNIANYM KOŚCIELE WRAZ Z OTOCZENIEM
W OBRĘBIE OGRODZENIA;
- 7) KRZYŻ, Chodów nr 54a;
- 8) ZESPÓŁ ZABUDOWY CEGLANEJ, Chodów nr 21, Chodów nr 23, Chodów nr 36, Chodów nr 52,
Chodów nr 53, Chodów nr 65;

CISZOWICE

- 1) KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ BOLESNEJ, 1872r.;
- 2) OBELISK;

DĄBROWIEC

- 1) DOM NR 1;
- 2) DOM NR 3;

JELCZA

- 1) DOM NR 3, drewn., 1946;
- 2) DOM NR 31;
- 3) DOM NR 35;
- 4) DOM NR 53;
- 5) DOM NR 61;
- 6) KAMIENNA KAPLICZKA MATKI BOSKIEJ NIEPOKALANIE POCZĘTEJ, mur. pocz. XX w. (1904r.);

MARCINKOWICE

- 1) DOM NR 45, ob. nie użytkowany, drewn., 1930;
- 2) DOM NR 39;
- 3) KAPLICZKA obok domu nr 41;

POGWIZDÓW

- 1) ZESPÓŁ DWORSKI, uż. szkoła podstawowa:
dwór, mur., k. XIX, przebud.,
pozostałości parku XIX/XX;
- 2) NAGROBKI NA CMENTARZU PARAFIALNYM;

SZARKÓWKA

- 1) KAPLICZKA PW. ŚW. FELIKSA, Drewniana, 1925r.;
- 2) DOM NR 35;
- 3) OBELISK;

TCZYCA

1) ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. IDZIEGO:

- kościół, mur., 1900-1904, dobud. prezbiterium 1925r.,
- kostnica, mur., pocz. XX,
- kapliczka NMP w ogrodzeniu, mur., pocz. XX,
- kiosk z dewocjonaliami, mur., ok. 1930r.,
- ogrodzenie z bramą, mur.-żel., pocz. XX,
- schody i mur oporowy, mur., pocz. XX,
- dom parafialny im. św. Andrzeja Boboli, mur., 1936;
- zespół plebanii:
plebania, mur., 1924r., arch. Wacław Nowakowski,
ogrodzenie z bramkami, mur.-żel., ok. 1924,
figura,
ogród, pocz. XX,

2) KAPLICZKA, mur., k. XIX, gruntownie remont. 3 ćw. XX;

3) FIGURA ŚW. JANA NEPOMUCENA, Tczyca nr 145;

4) DOM NR 163;

5) KOPIEC ŚREDNIOWECZNY;

UNIEJÓW - PARCELA

1) KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW. WITA, mur., przed 1470 (zapewne wzniesiony dla bożogrobców), rozbud. od zach. XIX, restaur. 1883 i 1912. – (A-320), Uniejów-Parcela nr 52;

2) KAPLICZKA, Uniejów-Parcela nr 52;

3) KOLUMNA, Uniejów-Parcela nr 52;

UNIEJÓW - RĘDZINY

1) TUNEL KOLEJOWY „AUGUST” I „WŁODZIMIERZ”, murowany, 1882r.

3.4. Pozostałe obiekty nigdzie nie zakwalifikowane, a godne zauważenia i objęcia opieką

Strefy ochrony konserwatorskiej dotyczą zarówno obiektów już wpisanych do rejestrów zabytków jak i innych o najwyższych walorach zabytkowych nie przewidywanych do wpisu do rejestrów. Winne być objęte przynajmniej inną formą ochrony, taką jak rezerwat kulturowy czy skansen. Strefy te mogłyby dotyczyć pojedynczych obiektów architektury, małej architektury, parków, cmentarzy lub układów i zespołów zabudowy, obszarów krajobrazu kulturowego oraz bezpośredniego otoczenia i obszarów ekspozycji widokowej.

Układy zabudowy poszczególnych wsi w granicach gminy zachowały czytelny charakter historyczny. Najbardziej skomplikowany układ przestrzenny posiada miejscowość Miechów-Charsznica. Nie wytworzyła centrum o miejskim charakterze. Pozostała wsia w sensie administracyjnym i dosłownym. Tradycyjna wiejska zabudowa wzbogacona została jedynie o elementy przemysłu i transportu. Jest to wynikiem nawarstwień i połączenia dawnego układu wiejskiego z kolonią kolejową, kompleksem stacyjnym i zespołem zabudowy przemysłowej oraz zabudowy współczesnej rozwijającej się w układzie wielodrożnym.

W granicach gminy znajdują się zabytki o znaczeniu regionalnym i lokalnym. Największe nasycenie obiektami o walorach zabytkowych i historycznych znajdują się w granicach wsi Tczycy, Uniejowa, Chodowa, Jelczy i Pogwizdowa. W pozostałych wsiach występują przykłady różnych typów tradycyjnej zabudowy mieszkalnej i gospodarczej.

Tylko niektóre z nich, głównie te o charakterze sakralnym są odnawiane zwyczajowo (w sposób amatorski) przez mieszkańców.

4. Zabytki ruchome objęte opieką prawną

Kościół Św. Wita w Uniejowie-Parceli dysponuje bogatym, jednolitym wyposażeniem w stylu neobarokowym. Zabytki malarstwa, rzeźby i rzemiosła artystycznego będące na wyposażeniu kościoła są wpisane do rejestru zabytków pod numerem B-265 z 28.11.1971.

Do zabytków ruchomych należących do kościoła należą w szczególności :

·ołtarz główny, rokokowy, z 2 połowy XVIII wieku, architektoniczny, rozbudowany, w zwieńczeniu znajduje się obraz Męczeństwa Św. Wita,

·obraz Ukrzyżowania malowany temperą na desce, ze złotym tłem, gotycki, pochodzący z początku XVI wieku, wielofigurowy,

·Rzeźba Piety z kościoła w Uniejowie – wykonana ok. 1420r. z drewna lipowego, polichromowana, częściowo złocona. Podstawa prostokątna zaokrąglona. Maria siedzi na ławie trzymając na kolanach bezwładne ciało Chrystusa,

·ołtarz boczny prawy, późnobarokowy, z 2. połowy XVIII wieku, z obrazem Św. Józefa, malowany olejniem na płótnie,

·ołtarz boczny lewy, późnobarokowy, z obrazem Św. Anny i Joachima z Najświętszą Marią Panną, malowany olejniem na płótnie,

·późnobarokowa ambona z 1769 roku z wybrzuszonym korpusem i obrazem Chrystusa Nauczającego,

·obraz „Uczta Baltazara” – obraz olejny na płótnie w drewnianej złoconej ramie, wczesnobarokowy, z XVII wieku, wielofigurowy i wielobarwny. Jest ilustracją fragmentu Księgi Daniela opowiadającego historię króla Babilonii, który zbezcześcił naczynia święte używając ich podczas uczty. Dekoracyjność obrazu i realistyczne odtworzenie szczegółów może wskazywać na twórczość prowincjonalnego artysty zależnego od warsztatu Dolabelli (Niderlandy),

·obraz Matki Boskiej Śnieżnej, malowany olejniem na płótnie, barokowy, z XVIII-XIX wieku, ludowy.

5. Zabytki w zbiorach muzealnych

Na terenie gminy Charsznica nie są zlokalizowane muzea.

6. Zabytki archeologiczne

W ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski z 1998r. na terenie Gminy Charsznica przeprowadzono badania archeologiczne współfinansowane przez Towarzystwo Przyjaciół Charsznicy. Przeprowadzone badania umożliwiły określenie archeologicznej przeszłości gminy. W trakcie prowadzonych badań znaleziono liczne ślady osadnictwa okresów prehistorycznych: epoki kamienia, mezolitu, neolitu, epoki brązu oraz kultur: ceramiki wstęgowej rytej, pucharów lejowatych, mierzanowickiej, trzcinieckiej, lużyckiej, przeworskiej i z okresu wpływów cesarstwa rzymskiego, jak również średniowiecza.

Karty Ewidencji Stanowisk Archeologicznych wykazują rodzaj znalezisk i epokę, z jakiej pochodzą. Materiały te należy wykorzystać w przyszłych działaniach zmierzających do zachowania tych stanowisk i ewentualnego ich ratowania.

VII. OBIEKTY POSTULOWANE DO WPISU DO REJESTRU ZABYTKÓW

Sugerowane strefy ochrony konserwatorskiej dotyczyć powinny zarówno obiektów już wpisanych do rejestrów zabytków jak i innych o najwyższych walorach zabytkowych nie przewidywanych do wpisu do rejestrów. Winne być objęte przynajmniej inną formą ochrony, taką jak rezerwat kulturowy czy skansen. Strefy te mogłyby dotyczyć pojedynczych obiektów architektury, małej architektury, parków, cmentarzy lub układów i zespołów zabudowy, obszarów krajobrazu kulturowego oraz bezpośredniego otoczenia i obszarów ekspozycji widokowej.

Obszar ochrony środowiska kulturowego ze względu na wyżej wymienione wspomniane tradycyjne metody produkcji i zagospodarowania terenu krajobraz kulturowy gminy obfituje w liczne zachowane pierwotne układy ruralistyczne, pojedyncze obiekty, bądź istniejące w formie wyspowej układy tradycyjnej zabudowy drewnianej o lokalnym i regionalnym charakterze, kościoły, kapliczki

i cmentarze, obiekty przetwórstwa rolno-spożywczego, takie jak młyny, spichrze, zespoły folwarczne, pałacowo-ogrodowe, a także zabytki archeologiczne, w tym o własnej formie krajobrazowej. Ich zachowanie i wykorzystanie stanowi doskonałe narzędzie do budowania wizerunku obszarów wiejskich i rolniczych na poziomie lokalnym i regionalnym.

Wszystkie tego typu działania winny być wykonywane z jednoczesnym wykorzystaniem Planu Przestrzennego Zagospodarowania Gminy.

VIII. DZIAŁANIA W ZAKRESIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI

<i>L/p</i>	<i>Opis działania</i>	<i>Okres realizacji</i>	<i>Realizacja</i>
Opracowanie elektronicznej bazy danych "Zabytki Gminy Charsznica"			
1.	Utworzenie i prowadzenie elektronicznej bazy danych w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków (GEZ)	praca ciągła	
2.	Rozszerzenie i uzupełnienie danych do GEZ poprzez zwiad terenowy, kwerendę historyczną w archiwach, muzeach, bibliotekach i zasobach prywatnych		2027 r.
3.	Udział w przeglądach technicznych obiektów zarejestrowanych w GEZ	praca ciągła	
4.	Opracowanie fotograficzne stanu zachowania zabytków wpisanych do GEZ i Rejestru Zabytków Województwa Małopolskiego		2027 r.
Utrzymywanie i poprawa stanu technicznego zabytków nie stanowiących własności gminy			
1.	Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie rewitalizacji w ramach partnerstwa publiczno-prywatnego	praca ciągła	
2.	Pomoc w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi w ramach planowanych prac objętych rewitalizacją	praca ciągła	
Działania w zakresie popularyzacji dziedzictwa kulturowego			
1.	Opracowanie i wykonanie systemu oznakowania zabytków na terenie gminy (tablice, plansze, mapy)		2028 r.
2.	Opracowanie ścieżek turystyczno-widokowych •zaznaczenie tras na mapach gminy i powiatu •opracowanie folderów prezentujących historię zabytków		2027 r.
3.	Wydawnictwa popularyzatorskie (pocztówki, broszury, foldery, książki)		2027 r.
4.	Aktualizacja istniejącej na stronie internetowej gminy zakładki poświęconej zabytkom		2027 r.
Działania edukacyjne z zakresu ochrony dziedzictwa kulturowego			
1.	Edukacja dzieci i młodzieży szkolnej w zakresie zapoznania z historią gminy i jej zabytkami	praca ciągła	
2.	Prezentacja historii gminy i jej zabytków w mediach	praca ciągła	
3.	Konkursy na szczeblu szkoły, gminy, powiatu (plastyczne, historyczne, fotograficzne)	praca ciągła	
4.	Inicjowanie działalności kółek i innych grup społecznych ukierunkowanych na ochronę i opiekę nad dobrami kultury	praca ciągła	
Monitoring realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami			
1.	Prowadzenie rejestru z realizacji zadań objętych	praca ciągła	

	Programem		
2.	Prowadzenie rejestru zmian zachodzących w obiektach wpisanych do Rejestru Zabytków i GEZ	praca ciągła	
3.	Prowadzenie rejestru postulatów mieszkańców dotyczących opieki i ochrony nad zabytkami	praca ciągła	
4.	Sporządzanie sprawozdań z realizacji Programu	co 2 lata	

IX. OCHRONA ZABYTEKÓW NA WYPADEK KONFLIKTU ZBROJNEGO I SYTUACJI KRYZYSOWYCH DLA GMINY CHARSZNICA

W oparciu o Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz.U. Nr 212, poz. 2153) w 2017 r. powstał Plan Ochrony Zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych dla Gminy Charsznica, który bierze pod uwagę:

- ochronę kościoła pw. Św. Wita w Uniejowie-Parceli
- i zawiera w szczególności:
- charakterystyka zasobów i rozmieszczenia zabytków oraz stopnia ich spodziewanego zagrożenia,
- wnioski z analizy rozmieszczenia i zagrożenia zabytków oraz sposoby ich ochrony
- wykaz zabytków nieruchomych, zawierających ważniejsze elementy podlegające zabezpieczeniu oraz dane dotyczące realizacji prac
- sposób współdziałania, powiadamiania i łączności,
- sposób powiadamiania o stratach,
- zestawienie prac dokumentacyjnych i konserwatorsko-zabezpieczających w razie wystąpienia strat i szkód w zabytkach,
- wykaz jednostek, instytucji, organizacji i rzeczoznawców przewidzianych do udzielenia pomocy zabytkom w razie zagrożenia.

X. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTEKAMI

Działania mające na celu ochronę zabytków i opiekę nad nimi, a także wszelkie działania związane z ich popularyzacją i udostępnianiem społecznym, mogą być finansowane z różnych źródeł w zależności od typu działań. Rozdział dotyczący finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami ma charakter informacyjny. W przedmiotowym rozdziale przedstawia się przykładowe możliwości finansowania wskazanych w rozdziale VIII działań z uwzględnieniem środków publicznych (np. budżet państwa, budżety jednostek samorządów terytorialnych, środki Unii Europejskiej, inne źródła zagraniczne) jak i prywatnych (osób fizycznych, fundacji, osób prawnych, kościelnych itp.).

Środki na realizację działań mogą być również pozyskiwane z ogłaszanych przez samorządy konkursach na realizację zadań z zakresu edukacji, kultury, promocji, z budżetów tzw. obywatelskich lub partycypacyjnych.

Źródłami wsparcia działań w obszarze kultury w ramach budżetu państwa są:

- Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków;
- programy MKiDN;
- Rządowy Program Odbudowy Zabytków;
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- Wojewódzki Konserwator Zabytków;
- Fundusz Kościelny.

Wsparcie na zabytki prowadzą również jednostki samorządowe:

- środki własne gminy;
- Urząd Marszałkowski;
- Starostwo Powiatowe.

Na działania związane z ochroną i wykorzystaniem zabytków można pozyskać środki z wielu programów w ramach środków europejskich, m.in. takich jak:

- Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027;
- Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027.

1. Programy pomocowe na poziomie krajowym

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków - państwowy fundusz celowy utworzony na podstawie ustawy z dnia 22 czerwca 2017 r. o zmianie ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków zasilany jest wpływami z administracyjnych kar pieniężnych, orzekanych od 1 stycznia 2018 r. na podstawie art. 107a-107d ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w trybie działu IVa Kodeksu postępowania administracyjnego. Wpływami do funduszu są ponadto nawiazki zasądzone przez sąd w sprawach przestępstw zniszczenia lub uszkodzenia zabytku (art. 108 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Programy MKiDN – Programy Ministra z zakresu kultury mają na celu dofinansowanie zadań o charakterze projektowym z wyłączeniem stałej działalności kulturalnej podmiotów. Skierowane są do instytucji kultury, organizacji pozarządowych, instytucji filmowych, szkół i uczelni wyższych, jednostek samorządu terytorialnego, podmiotów gospodarczych, kościołów i związków wyznaniowych oraz ich osób prawnych. Dzięki Programom Ministra wsparcie finansowe mogą otrzymać działania z zakresu kultury oraz ochrony dziedzictwa kulturowego i historycznego, obejmujące m.in. szeroko rozumianą edukację, działalność artystyczną, kulturę cyfrową, działania promujące czytelnictwo, a także projekty infrastrukturalne.

Na rok 2025 przewidziano nabory m.in. na następujące programy:

- Badanie polskich strat wojennych - Zasadniczym celem programu jest wsparcie działalności instytucji w kwestii badań proveniencyjnych odnośnie do strat wojennych, tj. ruchomych dóbr kultury utraconych w wyniku II wojny światowej z terenów Polski w granicach po 1945 r., w zakresie zbiorów pochodzących z kolekcji publicznych, prywatnych i związków wyznaniowych. Wspierane są kwerendy archiwalne, digitalizacja źródeł, publikacje, konferencje, szkolenia, budowa stron internetowych i organizacja wystaw poświęconych stratom wojennym lub badaniom proveniencyjnym.
- Kultura ludowa i tradycyjna - Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania.
- Ochrona zabytków - Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Dodatkowo w 2025 r. szczególnym celem będzie zabezpieczenie zabytków, uszkodzonych w wyniku powodzi, która przeszła przez województwa dolnośląskie, opolskie, lubuskie i śląskie we wrześniu 2024 r.
- Ochrona zabytków archeologicznych - Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych.

Rządowy Program Odbudowy Zabytków - Rządowy Program Odbudowy Zabytków jest to Program, który ma zadanie wsparcie samorządów w poprawieniu stanu, odbudowie i remontach obiektów zabytkowych przyczyniając się tym samym do poprawy ich stanu i ochroną przed degradacją i niszczeniem. Program kierowany jest bezpośrednio do jednostek samorządu terytorialnego, a za ich pośrednictwem również do innych podmiotów zobowiązanych do opieki nad zabytkami. Dofinansowanie będzie przyznawane na realizację zadań inwestycyjnych związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Może być przeznaczone na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku prowadzone przez jednostki samorządu terytorialnego albo na udzielenie dotacji samorządowej

na takie prace. Dofinansowanie z Programu może wynieść maksymalnie 98% wartości inwestycji, a minimalny wkład własny - 2%. Wnioski będą mogły być składane w aplikacji Polski Ład udostępnionej przez BGK, w jednej z trzech kategorii:

- do 150 000 zł
- do 500 000 zł
- do 3 500 000 zł.

Gmina Charsznica w 2024 roku pozyskała środki na remont zabytków w ramach Rządowego Programu Odbudowy Zabytków. Gmina Charsznica otrzymała dofinansowanie dla następujących obiektów:
- Remont i konserwacja kapicy Św. Feliksa w Szarkówce.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) - NFOŚiGW od 35 lat wspiera działania na rzecz środowiska i wdraża programy, które poprawiają jakość życia w kraju. To ponad 142 mld zł z funduszy krajowych i zagranicznych na proekologiczne projekty dla przedsiębiorców, samorządów, administracji państwowej, uczelni, organizacji pozarządowych i osób prywatnych. W latach 2025-2028 NFOŚiGW będzie szczególnie wspierać projekty z zakresu transformacji energetycznej i poprawy jakości powietrza. Na ten cel w 2025 r. planuje przeznaczyć ponad 80 proc. wydatków ze środków własnych. Taki trend utrzyma się w kolejnych latach. Dzięki dotacjom ze środków własnych Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, dofinansowano gruntowne termomodernizacje zabytkowych obiektów. Konkursy dotyczyły poprawy efektywności energetycznej w budynkach użyteczności publicznej, w tym budynków zabytkowych. Dofinansowania otrzymywały również projekty związane z rewaloryzacją cennych, zabytkowych założeń parkowych.

Fundusz Kościelny - W ustawie budżetowej na 2024 r. na Fundusz Kościelny przeznaczono 257 mln zł, z czego 11 mln zł na remonty i konserwację obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej oraz wykonywanie działalności charytatywno - opiekuńczej. Maksymalna kwota dotacji udzielonej z Funduszu Kościelnego w 2024 r. decyzją MSWiA mogła wynieść 200 tys. zł. Dotacje udzielane na konserwację i remonty obiektów sakralnych mogą być przeznaczane na remonty i prace konserwatorskie, w szczególności: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie i odgrzybianie, izolację, remonty i wymianę zużytej stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, wodnej, kanalizacyjnej, odgromowej. W szczególnie uzasadnionych przypadkach może nastąpić finansowanie z Funduszu Kościelnego remontu ruchomego wyposażenia obiektów sakralnych, takich jak instrumenty muzyczne, dzwony, oraz stałych elementów wystroju wnętrz, jak ołtarze, polichromie, freski, posadzki. Nie finansuje się z Funduszu Kościelnego prac dotyczących otoczenia obiektu, takich jak chodniki, ogrodzenia, trawniki.

„Zabytek Zadbany” - jest to coroczny konkurs ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Nadzór nad konkursem sprawuje Generalny Konserwator Zabytków. Od 2011 r. podmiotem realizującym procedurę konkursową jest Narodowy Instytut Dziedzictwa. Konkurs skierowany jest do właścicieli, posiadaczy i zarządców zabytkowych obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Jego celem jest promocja opieki nad zabytkami i upowszechnianie najlepszych wzorów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Charakter edukacyjny konkursu polega na popularyzacji wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury podczas ich użytkowania oraz w trakcie przeprowadzanych remontów.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

- 1) Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu,
- 2) Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe),
- 3) Adaptacja obiektów zabytkowych,
- 4) Architektura i budownictwo drewniane,
- 5) Architektura przemysłowa i budownictwo inżynierskie,
- 6) Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem

Konkurs „Mecnat Małopolski” - Samorząd Województwa Małopolskiego udziela finansowego wsparcia na realizację zadań o charakterze przedsięwzięć kulturalnych i artystycznych realizowanych

przez podmioty nienależące do sektora finansów publicznych i niedziałające w celu osiągnięcia zysku. Głównym założeniem jest zwiększenie udziału sektora non-profit w realizacji zapisów strategii województwa małopolskiego dotyczących kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. W tym roku organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, spółdzielnie, socjalne, kluby sportowe i spółki, które nie osiągają zysku z prowadzenia swojej działalności mogą ubiegać się o finansowe wsparcie projektów o dużych walorach artystycznych, promujące różnorodność kulturową regionu. W ramach konkursu dofinansowane są przede wszystkim zadania: wzmacniające tożsamość regionalną, prezentujące dzieła sztuki i niezależne inicjatywy artystyczne oraz promujące kulturę i tradycję mniejszości narodowych oraz grup etnicznych. Dofinansowanie otrzymać mogą także inicjatywy digitalizujące dobra kultury, kreujące postawy obywatelskie i wzmacniające integrację międzypokoleniową. Maksymalna kwota dotacji na realizowane projekty nie może być wyższa niż 80% całkowitych kosztów zadania.

Konkurs kapliczki Małopolski - Jest to konkurs dla jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa małopolskiego, podejmujących prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkowych kapliczkach położonych na obszarze województwa małopolskiego. Kapliczki, przy których będą wykonywane prace nie muszą być wpisane do rejestru zabytków województwa małopolskiego, ale powinny charakteryzować się wartościami artystycznymi i historycznymi.

2. Programy pomocowe w ramach środków europejskich.

Program Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021-2027 - Program europejski na lata 2021-2027 zarządzany na poziomie krajowym. Przyczyni się do rozwoju gospodarki niskoemisyjnej, ochrony środowiska oraz przeciwdziałania i adaptacji do zmian klimatu. Ma za zadanie wesprzeć również inwestycje transportowe oraz dofinansowanie ochrony zdrowia i dziedzictwa kulturowego. Budżet całego programu: 135 mld zł, wkład UE: 111,7 mld zł. Z przedmiotowego programu będzie można uzyskać dotację na renowację, konserwację, rewaloryzację i restaurację obiektów zabytkowych (w tym pomników) w przypadku gdy nie będą to pojedyncze interwencje, tylko stanowiąc będą część większego przedsięwzięcia, które wiąże rozwój kultury z rozwojem gospodarczym, włączeniem społecznym i innowacjami społecznymi w skali kraju, regionu lub skali lokalnej.

3. Dotacje

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Szczegółowy wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu zawarty jest w art. 77 przedmiotowej ustawy. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich,
- przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych,
- wykonanie dokumentacji konserwatorskiej,
- opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich,
- wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami Prawa budowlanego,
- sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrz,
- zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku,
- stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku,
- odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki,

- odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności,
- odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych,
- modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności,
- wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, 61
- uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych,
- działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu,
- zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków,
- zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Przy czym łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie – zgodnie z Regulaminem finansowania prac konserwatorskich, prac restauratorskich i robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków ze środków Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Krakowie wprowadzonym zarządzeniem nr 28/2024 z dnia 31.10.2024 r. środki finansowe z budżetu państwa, z części, której dysponentem jest wojewoda, poprzez Małopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków przeznaczane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane zabytków wpisanych do rejestru zabytków z terenu województwa małopolskiego. Regulamin dotyczący dotacji znajduje się na stronie .

Dotacje wojewódzkie i powiatowe - Na podstawie art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz na podstawie uchwały Sejmiku Województwa/Powiatu w sprawie trybu i zasad przyznawania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy tym zabytku odbywa się dofinansowanie prac przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

Dotacje z budżetu województwa małopolskiego – o udzielenie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach mogą ubiegać się wszyscy właściciele lub użytkownicy obiektów wpisanych do rejestru zabytków znajdujących się w województwie małopolskim. Wnioski o dotacje można składać w terminie do 15 grudnia każdego roku kalendarzowego.

Dotacje gminne - Na mocy z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w trybie określonym odrębnymi przepisami dofinansowanie na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków może być udzielone przez organ stanowiący gminy, powiatu lub samorządu województwa, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale. Uchwały podejmowane na podstawie art. 81 ustawy

o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, określające zasady udzielania dotacji, są aktami prawa miejscowego, przy czym zakres stosunków normowanych taką uchwałą rada może kształtować wyłącznie na podstawie i w granicach prawa.

XI. REALIZACJA I FINANSOWANIE PRZEZ GMINĘ ZADAŃ Z ZAKRESU OCHRONY ZABYTEKÓW

Wdrażanie zadań opisanych w rozdziale VIII będzie odbywać się w miarę dostępnych środków i nakładów pracy. W celu ich realizacji niezbędne będzie zabezpieczenie określonych środków w budżecie gminy, nie jest to kwota stała. Zadania inwestycyjne dotyczące ochrony zabytków dla których jednostka samorządu terytorialnego posiada tytuł prawny do obiektu, powinny być wprowadzone do wieloletniego programu inwestycyjnego gminy. Wyznaczone w Programie zadania powinny być również uwzględnione w innych dokumentach strategicznych i planistycznych gminy. Część wyznaczonych zadań realizowana będzie przez podmioty zewnętrzne które zostaną wybrane jako wykonawcy w drodze obowiązujących przepisów prawa.

Do najważniejszych zadań programu opieki nad zabytkami Gminy Charsznica podjętych/planowanych w roku 2024 należą:

- Remont kapliczki. Wartość 30 000 zł
- Remont figury Św. Jana Nepomucena w Tczycy I etap. Wartość 29 511,60 zł
- Renowacja przydrożnej kapliczki w Swojczanach I etap. Wartość 12 568,77 zł
- Remont i konserwacja kaplicy Św. Feliksa w Szarkówce. Wartość 159 364,68 zł (dofinansowanie z Rządowego programu odbudowy zabytków), 36 504,68 zł (środki finansowe własne)

Zadania inwestycyjne dotyczące ochrony zabytków które planowane są w 2025r.:

- Remont kapliczki. Wartość 30 000 zł
- Maszt wolnostojący odgromowy dla kaplicy Św. Feliksa w Szarkówce. Wartość 80 000 zł
- Remont i konserwacja kaplicy Św. Feliksa w Szarkówce. Wartość 159 500 zł (dofinansowanie z Rządowego programu odbudowy zabytków), 25 000 zł (środki finansowe własne)
- Remont figury Św. Jana Nepomucena w Tczycy II etap. Wartość 35 000 zł
- Renowacja przydrożnej kapliczki w Swojczanach II etap. Wartość 13 000 zł

Szacuje się, że w ramach zadań własnych Gminy przyszłoroczna kwota na finansowanie zadań wskazanych w GPOnZ wyniesie ok. 342 500 zł brutto, ok. 0,7 % budżetu gminy.

Zadania określone w Programie realizowane będą w zdecydowanej większości przez Urząd Gminy Charsznica oraz w mniejszym stopniu w sposób pośredni lub bezpośredni przez pozostałych interesariuszy, do który w sposób szczególny zaliczyć należy:

- parafie z terenu Gminy Charsznica;
- Starostwo Powiatowe w Miechowie;
- Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Krakowie;
- właścicieli obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków;
- instytucje odpowiedzialne za przyznawanie dotacji na zabytki.

Program zakłada kwoty na zadania inwestycyjne, jednak realizacja poszczególnych zadań dokonywana będzie w zależności od możliwości pozyskania środków finansowych własnych lub zewnętrznych w latach objętych okresem programowania. Jeśli chodzi o drobne prace konserwacyjne i remontowe dotyczące zabytków, będą one dotyczyły obiektów gdzie Gmina Charsznica jest właścicielem - bez wskazywania konkretnej perspektywy czasowej.

Wszelkie uzgodnienia dotyczące zabytków będą prowadzone z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Informacje zawarte w niniejszym programie Opieki nad Zabytkami Gminy Charsznica powinny zostać na nowo uwzględnione w dokumentach o charakterze strategicznym i planistycznym

gminy, w których będzie podejmowana tematyka dziedzictwa kulturowego. (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, strategia rozwoju gminy, program rewitalizacji).